

Грицак Н. Формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 2. С. 19-24. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i2-003>

Hrytsak N. Formuvannya publichnoho movlennia starshoklasnykiv na tekstovii osnovi [The formation of public speech of senior high school students on a text basis]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 2. S. 19-24. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i2-003>

УДК 378.81.-2: 242.005.32

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i2-003

Наталія ГРИЦАК

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4744-7072>
grycak78@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ТЕКСТОВІЙ ОСНОВІ

Анотація. У статті розкрито питання формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі. Проаналізовано поняття публічне мовлення у науково-педагогічних дослідженнях. Показано, що ефективному формуванню публічного мовлення учнів 10-11 класів сприяє використання текстового матеріалу художніх творів. Розроблено структуру формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі. Розглянуто різні вправи на основі художніх текстів, що вивчаються на уроках української літератури в 10-11 класах. Зазначено, що формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі буде ефективним за умови використання діяльнісного підходу. Окреслено значення у формуванні публічного мовлення старшокласників розвиток умінь узагальнювати і систематизувати думки під час діалогів і полілогів. Показано, що метод евристичної бесіди допомагає перевірити теоретичні знання учнів про види монологічного мовлення (промова, доповідь, лекція, повідомлення), про діалог, полілог, їх структуру. Запропоновано творчі завдання, які спрямовані на розвиток умінь публічної комунікації, інтелектуально-мовленнєвих і творчих здібностей учнів. Показано, що формування публічного мовлення учнів старших класів здійснюється за допомогою навчання продукування діалогу чи полілогу (реплік, діалогічних єдностей, імпровізованих діалогічних текстів). Позитивним у формування публічного мовлення старшокласників є робота в парах і робота в групах. Групова робота з елементами дослідницької діяльності допомагає формуванню вмінь старшокласників працювати у команді, формувати правильно завдання, вирішувати конкретні мовленнєві ситуації, добирати різні синтаксичні / стилістичні конструкції. Звернено увагу, що виконання творчих завдань потрібно поєднувати з обговоренням проблемних питань. Обґрунтовано доцільність використання навчальної дискусії як ефективного засобу формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі. Показано, що у формуванні публічного мовлення старшокласників на текстовій основі важливим є проведення прес-конференції.

Ключові слова: публічне мовлення; формування публічного мовлення; українська мова; текстотворення; мовленнєві уміння і навички; старшокласники; мовна особистість; робота з текстом.

Nataliia HRYTSAK

Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4744-7072>
grycak78@ukr.net

THE FORMATION OF PUBLIC SPEECH OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS ON A TEXT BASIS

Abstract. The article deals with the issue of the formation of public speech of senior high school students on a text basis. The concept of public speaking in scientific and pedagogical research is analyzed. It is shown that the effective formation of the public speaking of students of grades 10-11 assists the use of text material of literary works. The structure of formation of the public speaking of senior high school students is worked out on a text basis. Different exercises based on literary texts that are studied in the lessons of Ukrainian literature in grades 10-11 are considered. It is noted that the formation of public speaking of senior high school students on a text basis will be effective on the assumption that the activity approach is used. The importance of the development of the ability to generalize and systematize thoughts during dialogues and polylogues in the formation of public speech of senior high school students is outlined. It is shown that the method of heuristic conversation helps to check the theoretical knowledge of students about the types of monologue speech (speech, lecture, lecture, and report), a dialogue, polylogue, and their structure. Creative tasks aimed at the development of abilities of public communication, intellectual speech, and creative capabilities of students are offered. It is shown that the public speaking of students of higher forms is achieved through using studies of the production of dialogue or polylogue (replica, dialogical units, and improvised dialogical texts). Positive in forming the public speaking of senior students are working in pairs and working in groups. Group work with the elements of research activity helps by forming senior high school students' abilities to work in a team, to formulate tasks correctly, to solve particular speech situations, and to glean different syntactic / stylistic constructions. Attention was paid that the accomplishment of creative tasks should be combined with the discussion of problematic issues. The expediency of using an educational discussion as an effective means of forming senior high school students' public speaking on a text basis is proven. It is shown that holding a press conference is important in the formation of high school students' public speech on a text basis.

Key words: public speech; formation of public speech; Ukrainian language; text creation; speech abilities and skills; senior high school students; speech personality; work with text.

Постановка проблеми. Тривала повномасштабна війна на території України кардинально змінює / оновлює спектр освітніх завдань шкільної освіти. Змінюється портрет юного українця. Сучасний урок української мови і української літератури покликаний створити такий освітній простір, у якому буде акцент на формуванні мовної особистості, розвиток творчих здібностей, вихованні

почуття співчуття, співпереживання, взаємодопомоги та співтворчості. Нині особливу увагу фокусуємо власне на формуванні публічного мовлення учнів старших класів, адже саме це покоління, Діти Війни, які будуть відбудовувати країну після війни, зберігати національні традиції, мову і культуру. Відтак питання формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі має велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування публічної комунікації є предметом низки сучасних наукових праць українських дослідників. Науковці зосереджують увагу на теоретичному висвітленні цього питання та практичній реалізації в навчальному процесі закладів освіти. Можемо увиразнити ключові аспекти окресленої проблеми у сучасній лінгводидактиці, зокрема, вивчення змістового наповнення поняття публічне мовлення, риторична компетентність (Н. Голуб, О. Горошкіна, О. Караман, С. Караман, О. Корчова, І. Кухарчук, Л. Лучкіна, Е. Палихата та інші), розроблення ефективних методів і прийомів навчання риториці учнів (Л. Галаєвська, О. Попова, Л. Симоненкова, Е. Палихата та інші), формування риторичної компетентності учнів на уроках української мови (В. Герман, В. Нищета, М. Пентиліук, О. Кучерук, О. Устименко та інші), риторична компетентність як складник професійної підготовки майбутнього вчителя української мови і літератури (С. Горобець, О. Кучерук, Н. Подлевська, О. Ранюк та інші).

Попри чималу кількість наукових студій з риторики, риторичної компетентності, формуванні риторичної компетентності учнів, вдосконаленні риторичної підготовки майбутніх учителів-філологів, розвиток мовної особистості проблема формування саме публічного мовлення учнів старших класів на текстовій основі розкрита недостатньо. Справедливо констатує Л. Галаєвська, що «текстотворчий підхід є поліфункційним і передбачає засвоєння мовних знань і формування мовленнєвих умінь та навичок на основі текстів; усвідомлення структури тексту і функцій мовних одиниць у ньому; формування вміння та навичок сприймати, аналізувати, відтворювати, створювати, редагувати власні висловлення; у кінцевому ж результаті – сприяє формуванню й розвитку комунікативної компетентності учня» [2, с. 71].

Мета статті – розкрити особливості формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що у сучасній лінгводидактиці запропоновано різні тлумачення риторичної компетентності. І. Кухарчук і Л. Лучкіна розглядають риторичну компетентність як «здатність усвідомлено створювати, вимовляти текст різних жанрів відповідно до мети і ситуації публічного мовлення. Це вищий рівень комунікативної компетенції» [5, с. 151]. Н. Подлевська і О. Ранюк у контексті вдосконалення риторичної компетентності майбутнього вчителя-філолога слушно зазначають, що це «комплекс практичних умінь студента-філолога, що засвоїв необхідний блок теоретичних знань і реалізує їх у реальності, зокрема, це дає можливість йому успішно та ефективно взаємодіяти з іншими суб'єктами спілкування» [7, с. 121]. Суголосною є думка Л. Башманівської, яка підкреслює важливість риторичної компетентності у професійному зростанні студентів-словесників. Вагомо, що дослідниця розробила концептуальну модель риторичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Авторкою визначено концептуальні ідеї формування риторичної компетентності студентів, вироблено критерії контролю і оцінювання (мотиваційний, когнітивно-риторичний, риторично-діяльнісний), увиразнено способи і засоби навчання, зокрема, самостійне опрацювання «бібліотеки риторичних знань»; сторітелінг; риторизація діалогу; створення комп'ютерної презентації до виступу; кейс-метод; укладання словника афоризмів; рольова гра та інші [1]. Зазначимо, що запропоновані способи навчання є ефективними й для формування публічного мовлення учнів старших класів.

З'ясуванню змістового наповнення поняття риторична компетентність сприятиме ґрунтовна стаття О. Корчової, де авторка послуговуючись теоріями і концепціями психології, філософії, соціології, соціолінгвістики, педагогіки, лінгвістики виокремлює домінантні ознаки дефініцій «риторична компетентність» і «комунікативна компетентність». Цікавим є підхід О. Корчової до тлумачення риторичної компетентності на основі лінгвістичних методів дослідження семантики мовних одиниць. Учена проєктує семіотичний трикутник С. Огдена – І. Річардса на аналітичну модель значення риторичної компетентності. Використовуючи функціональний, операційний, діяльнісно-антропоцентричний підходи О. Корчова вибудовує категоріально-понятійне поле риторичної компетентності. Виходячи з такої позиції, близьким для нас є твердження О. Корчової про те, що риторична компетентність – це «найвищий інтегральний рівень комунікативної компетентності – особистісну здатність до нормативного, й елокутивного мовлення відповідно до комунікативної ситуації зі збереженням психологічного комфорту спілкування» [4, с. 198].

Для цілісного розуміння сутності риторичної компетентності слід розглянути її структуру. Так, О. Кучерук увиразнює такі компоненти, як-от мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, мовленнєво-поведінковий, мовно-естетичний, морально-ціннісний, рефлексійний [6]. При цьому слушно додає, що елементами цих складників є риторичні знання, уміння, досвід, здібності, потреби, наміри, ціннісні орієнтації, емоційне й інтелектуальне ставлення особи до дійсності [6].

Для нашої розвідки вагомою є стаття В. Герман і О. Устименко, де презентована методика формування риторичної компетентності учнів старшої школи [3]. Автори виокремлюють ключові напрями формування риторичних умінь старшокласників, а саме: риторична діяльність, риторична ситуація, риторичний діалог, риторичний текст, риторична рефлексія, аргументуючи тим, що разом ці напрями інтегруються через опанування мовленнєвих жанрів. Погоджуємося з думкою дослідників, що ефективними в формуванні риторичної компетентності є використання інтерактивних методів навчання, зокрема метод «очікування», метод «мікрофон», метод «два – чотири – всі разом», метод «коло ідей», метод «навчаючи – учись».

Студіювання наукових праць з проблеми формування риторичної компетентності дало змогу розробити структуру публічного мовлення учнів 10–11 класів на текстовій основі (рис. 1).

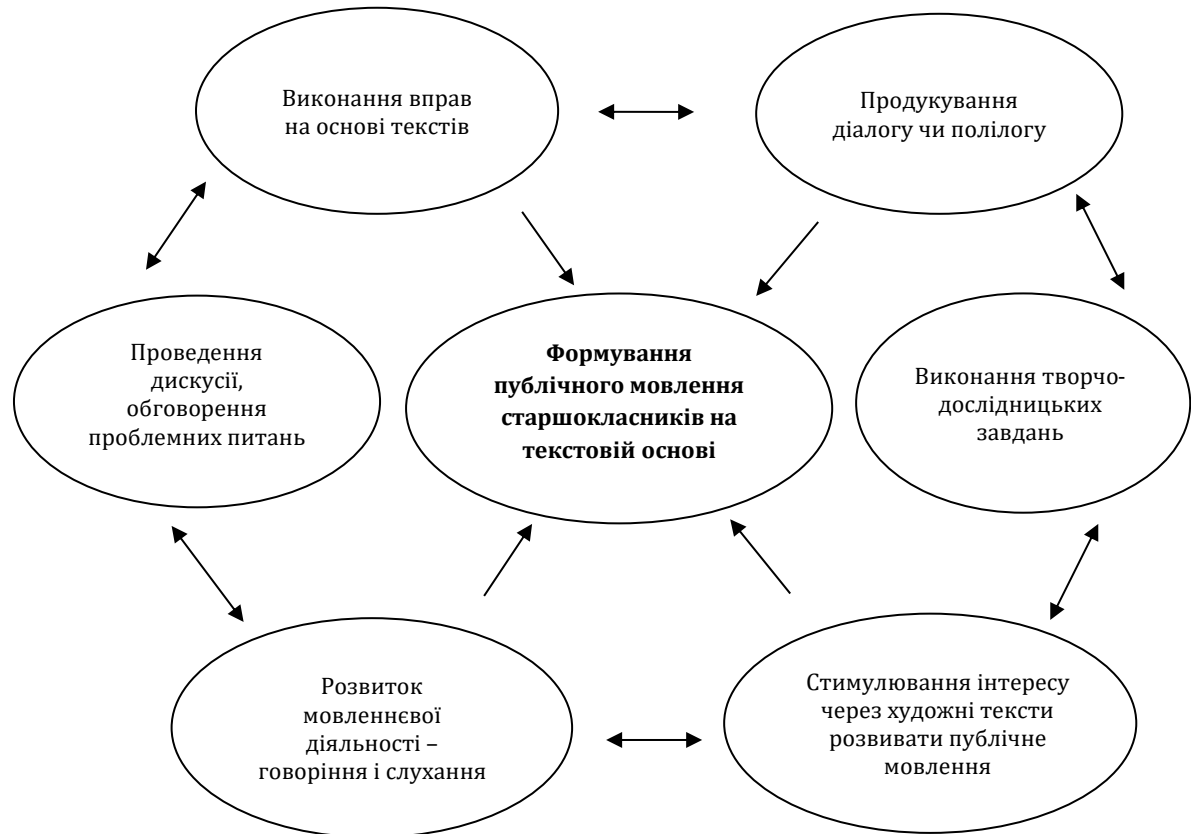

Рис. 1. Структура публічного мовлення старшокласників на текстовій основі

Систематизація, узагальнення і поглиблення мовленнєвих умінь і навичок у старшокласників закладів загальної середньої освіти відбувається за допомогою активного послуговування усіма видами мовленнєвої діяльності: говорінням, аудіюванням, письмом і читанням. Для формування публічного мовлення важливим є розвиток двох видів мовленнєвої діяльності – говоріння і слухання, тобто вироблення умінь сприймати, розуміти й успішно реагувати на почуте. Під час роботи над формуванням публічного мовлення учні розвивають логічне мислення, слухову пам'ять, збагачують та уточнюють свій словниковий запас, удосконалюють комунікаційні вміння.

Продуктування мовленнєвої діяльності здійснюється за допомогою певних умов, стимулів, допоміжних засобів, так званих допоміжних опор як засобів спонукання до породження мовленнєвої діяльності. Цими допоміжними опорами є природна або штучна ситуація, засоби образотворчого мистецтва або їх сюжетна серія, прочитаний, почутий чи написаний текст, запропонована тема, що потребує уточнення, обговорення, пояснення.

Великим потенціалом формування публічного мовлення старшокласників, стимулом продуктування усномовленнєвого висловлювання володіє текстовий матеріал художнього твору, який пропонує:

- 1) тему, акумульовану в змісті художнього твору, як основу для створення учнями власного тексту;
- 2) вербальне забезпечення, що сприяє збагаченню словникового запасу старшокласників і послуговуванню ним під час створення тексту-монологу, реплік діалогу і полілогу;
- 3) сюжет художнього твору як своєрідний генератор ідей текстотворення, джерело натхнення побудови усного висловлювання тощо.

Щоби старшокласники зуміли побудувати монолог, попередньо повторюємо знання про види монологічного мовлення (промова, доповідь, лекція, повідомлення тощо), їхні жанри та структуру.

Формування публічного мовлення проводиться за допомогою виконання вправ на основі текстів, що вивчаються на уроках української літератури в десятому-одинадцятому класах.

Пропонуємо завдання для навчання створення монологу (опис, розповідь, роздум):

- 1) схарактеризувати (описати) ... образ-персонаж художнього твору;
- 2) описати позитивні (негативні) вчинки ...
- 3) розповісти ...
- 4) розказати ...
- 5) дати оцінку (роздум) діям ... героя художнього твору;
- 6) зосередити увагу на умовах, у яких проживає/ють герой / герої.

Для формування вмінь і навичок продукування публічного мовлення у формах діалогів і полілогів попередньо повторюємо знання старшокласників про діалог, полілог, їхню структуру.

Формування публічного мовлення учнів старших класів здійснюється за допомогою навчання продукування діалогу чи полілогу (реплік, діалогічних єдностей, імпровізованих діалогічних текстів) під час роботи в парах і роботи в групах.

- 1) Робота в парах для побудови діалогів: дайте відповідь на запитання:

- Чи правильно розмовляє герой зі співрозмовниками?
- У спілкуванні з ким він допускає помилки (лексичні, стилістичні, орфоепічні)? Як Ви можете пояснити наявність помилок у мовленні персонажа?
- Які вчинки персонажа твору не відповідають Вашій системі етичних координат?
- Які вчинки героя заслуговують визнання?
- У чому Ви вбачаєте актуальність цього твору?
- Чи з особливостей типу мовлення образу-персонажа можна реконструювати його освіту, взаємини у сім'ї, родині, коло спілкування, змоделювати тип поведінки, визначити особистісні інтереси тощо?

- Чи мовлення головного героя слугує для Вас прикладом?

- 2) Робота в групах (наприклад, п'ятеро учнів) для створення полілогів: обговоріть питання:

- Увіразнити типові лексичні помилки персонажа твору.
- Увіразнити типові стилістичні помилки персонажа твору.
- Прокоментуйте світоглядну концепцію образів-персонажів. Проілюструйте її цитатами з художнього твору.
- Які загальнолюдські риси притаманні головному герою?
- Чи хотіли б Ви особисто зустрітись з героєм / героями твору? Які б питання Ви йому / їм поставили?

- Чи хотіли б Ви зустрітись з автором твору? Які б питання Ви йому поставили? Чому?

Для створення полілогів також можна розподілити клас на дві групи, кожна з яких обирає тему для обговорення. У середині групи учнів можна поділити на мікрогрупи. Наприклад, одна група шукає і добирає цитати з художнього твору; друга група готує запитання; третя група розмірковує над ілюстративним доповненням; четверта група знаходить аргументи для підтвердження виголошеної тези; п'ята група висловлює особистісне (емоційно-оціночне) ставлення до заявленої теми комунікації. На наступних уроках учням можна запропонувати самостійно поділитись на мікрогрупи, роздати відповідні завдання, продумати коло питань для обговорення тощо.

Слід зазначити, що акцент на груповій роботі з елементами дослідницької діяльності сприяє формуванню вмінь учнів уважно слухати своїх однокласників, працювати у команді, формулювати правильно завдання, вирішувати конкретні мовленнєві ситуації, добирати різні синтаксичні / стилістичні конструкції. Набуті вміння і навички дадуть змогу старшокласникам бути активними учасниками процесу комунікації.

Важливим етапом формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі, на нашу думку, є увага вчителя до розвитку вмінь учнів узагальнювати і систематизувати висловлені думки під час виголошених діалогів чи полілогів. Доречно запропонувати старшокласникам орієнтовні формулювання для зразку. Наприклад:

- 1) Автор зосереджує увагу на актуальній темі...
- 2) Письменник висвітлює такі питання...
- 3) У творі зроблено наголос на
- 4) До вагомих аргументів варто додати...
- 5) Погоджуємося з думкою...
- 6) Висловлені думки дають змогу констатувати...
- 7) У ході дискусії доведена думка...
- 8) Учасники діалогу підкреслили важливість...

9) Отже, робимо висновок...

Формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі буде ефективним за умови використання діяльнісного підходу. Так, доцільно старшокласникам пропонувати завдання, які спрямовані на розвиток інтелектуально-мовленнєвих і творчих здібностей учнів. Крім цього такі завдання зорієнтовані на формування вмінь логічно і послідовно висловлювати власну думку, встановлювати асоціативно-сміслові зв'язки, використовувати різноманітні мовленнєві конструкції, залежно від конкретної мовленнєвої ситуації добирати різні типи публічного мовлення. Наведемо окремі приклади завдань.

– Уявіть, що Ви піар-агент. Напишіть рекламу художнього твору.

– Уявіть, що Ви модератор зустрічі читачів із письменником. Запропонуйте перелік тем для цієї події.

– Уявіть, що Ви модератор зустрічі читачів із письменником. Підготуйте орієнтовні питання від читачів до письменника.

– Відредагуйте текст. Аргументуйте доцільність запропонованих правок.

– Складіть асоціативне гроно за повістю «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.

– Складіть асоціативний ланцюжок навколо назви твору.

Слід зазначити, що виконання подібних завдань варто поєднувати з проведенням дискусії чи обговоренням проблемних запитань. Погоджуємося з думкою О.В. Попової, що використання дискусії на уроках української мови дає можливість «розвивати стратегічні вміння учнів переконувати, інформувати, обмінюватися враженнями, використовуючи навчальний матеріал згідно з навчальною програмою в середній школі» [8, с.162]. Наведемо приклади таких запитань:

– Як Ви вважаєте, чи змінилась би проблематика творів (вказати автора), як би він жив у наш час? Аргументуйте свою думку.

– Уявіть, що Іван Франко живе у сучасній Україні. Чи дотримувався би письменник своєї естетичної концепції?

– Як ви вважаєте, чи був би у наш час популярним «театр корифеїв»? Аргументуйте свою думку.

– Чи погоджуєтесь ви з думкою, що фільм Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» є гордістю українців?

– Чи погоджуєтесь ви з думкою, що ключовим ідейним аспектом комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло» є акцент на багатстві і милозвучності української мови?

Результативним у формуванні публічного мовлення старшокласників на текстовій основі є також проведення прес-конференції. Вважаємо, що саме на уроці доцільно розподілити учнів на доповідачів і журналістів, що дозволить максимально перевірити рівень формування публічного мовлення, а також знання учнів про діалог, полілог, монолог, їхню структуру. За таких умов рекомендуємо, щоб учитель був координатором прес-конференції. Його завдання встановлювати точність запитань і наданих відповідей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Методика формування публічного мовлення старшокласників на текстовій основі зорієнтована на системність і послідовність. Ефективним у формуванні публічного мовлення старшокласників на текстовій основі є продукування, монологу, діалогу чи полілогу (реплік, діалогічних єдностей, імпровізованих діалогічних текстів), проведення дискусій і прес-конференцій, обговорення проблемних запитань. Перспективним є розробка методики використання сторітелінгу у формування публічного мовлення старшокласників.

Список використаних джерел

1. Башманівська Л.А. Проблема формування риторичної компетентності студентів-філологів: теоретичний аспект. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика. 2016. С. 153-170.
2. Галаєвська Л.В. Текстотричний підхід до формування мовленнєвих умінь і навичок учнів та його реалізація в підручнику української мови. Проблеми сучасного підручника. 2017. Вип. 19. С. 68-79.
3. Герман В.В., Устименко О.Ю. Методика формування риторичної компетентності учнів старшої школи. Молодий вчений. 2023. № 10 (122). С. 28-32. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-7>.
4. Корчова О. Комунікативна і риторична компетентність: проблеми співвідношення понять. Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки: зб. наукових праць викладачів і студентів / відп. редактор В. А. Каліш. Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. Вип. 9. С. 193-199.
5. Кухарчук І.О., Лучкіна Л.В. Риторична компетентність учнів: зміст, структура та шляхи формування. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2021. № 8 (346). С. 149-160. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-1-149-160](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-1-149-160).
6. Кучерук О.А. Формування риторичної компетентності старшокласників у процесі українськомовної освіти. Українська мова і література в школах України. 2016. №1. С. 9-14.
7. Подлевська Н.В., Ранюк О. П. Риторична компетентність у становленні майбутнього філолога. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. №192. С. 120-123. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-120-123>.
8. Попова О.В. Контроль української усної мовленнєвої компетентності учнів старшої школи методом навчальної дискусії. Молодий вчений. 2018. №6 (58). С. 158-163.

References

1. Bashmanivska L.A. Problema formuvannia rytorychnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv: teoretychnyi aspekt. Pedahohichna rytoryka: istoriia, teoriia, praktyka. 2016. S. 153-170.
2. Halaievska L.V. Tekstotsentrychnyi pidkhid do formuvannia movlennievkykh umin i navychok uchniv ta yoho realizatsiia v pidruchnyku ukrainskoi movy. Problemy suchasnoho pidruchnyka. 2017. Vyp. 19. S. 68-79.
3. Herman V.V., Ustymenko O.Iu. Metodyka formuvannia rytorychnoi kompetentnosti uchniv starshoi shkoly. Molodyi vchenyi. 2023. № 10 (122). S. 28-32. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-7>.
4. Korchova O. Komunikatyvna i rytorychna kompetentnist: problemy spivvidnoshennia poniat. Naukovyi potentsial doslidnyka: filolohichni ta metodychni poshuky: zb. naukovykh prats vykladachiv i studentiv / vidp. redaktor V. A. Kalish. Sumy : FOP Tsoma S.P., 2021. Vyp. 9. S. 193-199.
5. Kukharchuk I.O., Luchkina L.V. Rytorychna kompetentnist uchniv: zmist, struktura ta shliakhy formuvannia. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. 2021. № 8 (346). S. 149-160. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-1-149-160](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-1-149-160).
6. Kucheruk O.A. Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti starshoklasnykiv u protsesi ukrainskomovnoi osvity. Ukrainska mova i literatura v shkolakh Ukrainy. 2016. №1. S. 9-14.
7. Podlevska N.V., Raniuk O. P. Rytorychna kompetentnist u stanovlenni maibutnoho filoloha. Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky. 2021. №192. S. 120-123. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-120-123>.
8. Popova O.V. Kontrol ukrainskoi usnoi movlennievoi kompetentnosti uchniv starshoi shkoly metodom navchalnoi diskusii. Molodyi vchenyi. 2018. №6 (58). S. 158-163.